

Adrià Martí-Badia. *La consciència lingüística dels valencians (1854-1906)*. Biblioteca Sanchis Guarner. València/Barcelona: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana i Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2020. 316 pàgs. ISBN: 978-84-9191-149-4.

Ressenyat per: Rosa M. Calafat Vila (Universitat de les Illes Balears)

Ben entrat el segle XIX la romanística resolía la confusió sobre el nom de la llengua catalana i n'aclaria l'adscripció filològica. El nom *català* s'imposava al de *llemosí*. Amb aquest propòsit, el 1854 Antoni de Bofarull publicava l'article "La lengua catalana" i els principis de la filologia romànica proclamaven la independència de les llengües catalana i occitana. Inauguràvem el camí cap a la recuperació identitària amb un centre, Barcelona, i unes perifèries, Palma i València, amb respostes ideològiques diferents. Tal com afirma Antoni Ferrando al magnífic pròleg que precedeix l'estudi que ressenyam, enrere quedaven "tres segles llargs de distorsions sobre el nom i la naturalesa filològica del català" (Ferrando, 15).

Aquest és el punt de partida del professor de la Universitat de València Adrià Martí-Badia, que al llarg de tres-cents pàgines aborda l'impacte dels nous postulats filològics que des de Barcelona s'irradiaren a les altres zones catalanoparlants, especialment i com a àmbit d'anàlisi prioritària al País Valencià. L'estudi aporta, analitza i valora un interessant corpus documental sobre les actituds lingüístiques que aquests principis generaren en els cercles cultes valencians des del 1854 fins al 1906, any de la celebració del Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana, amb el manacorí Antoni M. Alcover al capdavant, i data en què s'inaugurava "una nova etapa d'expectatives positives pel que fa a la consideració literària, social i política del valencià, i les relacions culturals entre els territoris de llengua catalana" (Martí-Badia, 278). S'aborden cinquanta anys de l'expressió ideolingüística de "tots els valencians que van fer declaracions explícites i publicades sobre el nom i la filiació lingüística del català" (Martí-Badia, 23).

L'anàlisi de les opinions i dels judicis de valor que contenen els textos recopilats permet a l'investigador classificar aquestes manifestacions en tres grups ideològics diferenciats segons el grau d'acceptació i identificació amb la llengua catalana.

D'aquesta manera, es tracta la consciència lingüística dels valencians quant a la identificació amb la llengua catalana des de la segona meitat del segle XIX fins a la primera del segle XX. El primer –i més representatiu en volum– grup ideològic present a l'estudi és l'*unitarista*, amb la creença que el valencià formava part de la llengua catalana, encara que en qüestionava la viabilitat simbòlica del nom. Tots els lletraferits d'aquest període “concorren en la identificació de la identitat regional valenciana amb la identitat nacional espanyola” (Martí-Badia, 283). Així, Teodor Llorente no gosaria fer ús del mot *català* perquè al seu parer “als mallorquins i valencians els ‘repugna’ el sintagma ‘llengua catalana’ per a designar el conjunt de la llengua” (Martí-Badia, 150). Per a aquests escriptors, el recurs denotatiu i connotatiu dels circumloquis –“la llengua de los avis” o “la nostra llengua”– es convertiria en un eufemisme atenuat de la càrrega identitària en conflicte, que els permetria no violentar els postulats científics i alhora no sacsejar actituds lingüístiques no gens proclius a la univocitat del nom *català*. Ara bé, l'estudi demostra que entre aquest col·lectiu n'hi hagué que es referiren al conjunt de la llengua amb el terme científic, com ara Salvador Guinot. Aquesta mena de constatacions obliguen a revisar algunes de les afirmacions que la historiografia lingüística ha repetit quant a l'ús exclusiu del terme *llemosí* entre els escriptors de la Renaixença valenciana (Martí-Badia, 238-239).

Els particularistes representarien un subgrup ideològic dels unitaristes des del moment que acceptaven la unitat de la llengua catalana tot i que n'accentuaven els particularismes. En la seva elaboració simbòlica atorgaven valor referencial privatiu al terme *llemosí*, que per a ells denotava i connotava la llengua catalana de València. I, finalment, el llibre descriu les manifestacions ideològiques dels secessionistes a l'entorn de la creença que el valencià i el català, tot i tenir el mateix origen, eren llengües diferents. Caldria esperar al segle XX per veure formulada l'opinió sobre els orígens distints de totes dues varietats. Les actituds lingüístiques secessionistes, derivades de la ideologia anticatalanista, s'aglutinen al voltant de les creences avaluatives a favor de la llengua dominant.

En aquest estudi es demostra que la consciència lingüística dels parlants i llurs ideologies es construeixen o es desfan en un espai de relació grupal en què la densitat d'interrelacions garanteix, o no, la compartició dels elements simbòlics conformadors de la consciència col·lectiva, de la qual la consciència lingüística és una part. D'aquesta manera, els unitaristes establiren una xarxa de relació –escassa per als particularistes i nul·la per als secessionistes– amb altres lletraferits de l'àmbit lingüístic català que els impulsà a evitar de referir-se a la llengua catalana amb termes privatis o obsolets.

De manera col·lateral, una lectura atenta de les fonts primàries permet extreure altres consideracions de consciència grupal que afecten l'ús lingüístic i les ocasions d'ús en un País València en què la llengua catalana senyorejava majoritària. Així, l'escriptora Manuela Agnès Raussell criticava els valencians que parlaven en castellà als fills “i a aquells que pretenen que a València es parle castellà, que es ‘com si volgueren qu'en Roma s'expresaren en anglés’” (Martí-Badia, 173).

El lector, certament, té motius per apassionar-se amb aquesta arplega d'escrits avaluatius a l'entorn d'elements identitàris tan importants com el nom de la llengua, que tantes pàgines d'ideologies en contrast ompliria i continua omplint.

Si bé el llibre ofereix una selecció interessant, concisa i aclaridora del pensament lingüístic d'aleshores al País Valencià, a vegades el lector s'hi ha d'encarar de manera massa crua, sense la mà guiada i analítica de l'autor. Sigui com sigui, aquest estudi és una contribució meritoria a la història de la llengua catalana.